

Tijdvak 4: Tijd van Steden en Staten 1000 - 1500

KA (voluit): De opkomst van handel en ambacht die de basis legde voor het herleven van een agrarisch-urbane samenleving

KA (in eigen woorden): De terugkeer van een landbouwstedelijke samenleving door een toename in handel en handwerk

Tijdvak: Tijdvak 4: Tijd van Steden en Staten 1000 - 1500

Voorbeeld/uitleg:

Na 1000 herleefde de landbouwstedelijke samenleving in West-Europa. De landbouw ging meer opbrengen. Er ontstonden duizenden steden waar handelaren en ambachtslieden leefden.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Ambacht
Beroep waarbij met geschoold handwerk een product wordt gemaakt of bewerkt.
2. Handel
Kopen en verkopen van allerlei goederen.
3. Landbouwstedelijke/agrarisch-urbane samenleving
Een samenleving waarbij de meeste mensen op het land wonen/werken, en een minderheid in de steden woont en leeft van handel en ambacht.
4. Gilde
Een vereniging van mensen die in een stad hetzelfde beroep uitoefenen. Het gilde legde bepaalde verplichtingen op, zoals kwaliteitseisen, maar hielp ook als er problemen waren.

KA (voluit): De opkomst van de stedelijke burgerij en de toenemende zelfstandigheid van steden

KA (in eigen woorden): Het steeds belangrijker worden van steden en de burgers in de stad

Tijdvak: Tijdvak 4: Tijd van Steden en Staten 1000 - 1500

Voorbeeld/uitleg:

Steden werden zelfstandiger doordat edelen hun steeds meer rechten verleenden, in ruil voor geld. Door hun rijkdom en vrijheid hadden de steden een grote aantrekkingskracht op de bewoners van het platteland. De macht in steden kwam in handen van een elite van rijke kooplieden.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Hanze
Handelsorganisatie van steden in het Duitse rijk en de noordoostelijke Lage Landen.
2. Stadsrechten
Het recht van de inwoners om hun stad zelf te besturen en zelf recht te spreken. Burgers mochten ook hun eigen munt slaan en een stadsmuur bouwen. Dit recht werd gegeven door de bestuurder (heer) van dat gebied.
3. Privilege
Een privilege is een recht dat aan een persoon, een groep personen of een organisatie wordt toegekend om deze meer of andere rechten te geven dan waarop men normaal aanspraak maakt. In de middeleeuwen waren voorbeelden hiervan belasting heffen, of stadsrechten zoals het hebben van een eigen leger.
4. Burgerij
In de middeleeuwen: de groep van officiële bewoners van een stad.

KA (voluit): Het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben

KA (in eigen woorden): De strijd om macht tussen christelijke geestelijken en niet religieuze machthebbers (koningen/landheren etc.)

Tijdvak: Tijdvak 4: Tijd van Steden en Staten 1000 - 1500

Voorbeeld/uitleg:

In de tijd van steden en staten waren mensen erg gelovig. De kerk had een grote invloed in de samenleving. Tot in de 14e eeuw beweerde de paus dat vorsten ondergeschikt aan hem moesten zijn. Vanaf 1075 voerde de paus met de Duitse keizer de Investituurstrijd over de benoeming van bisschoppen. De paus won, maar kon zijn wil niet opleggen aan alle vorsten.

Een voorbeeld zou zijn de Gang naar Canossa van keizer Hendrik IV in 1077. Nadat Hendrik IV geestelijken aanwees als heersers, omdat zij geen kinderen kregen en hun functie dus niet overerfde, werd hij door paus Gregorius VII in de ban gedaan. Daarop maakte hij een boetetocht door de alpen naar Canossa voor vergiffenis van paus Gregorius VII.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Investituur
Het recht om bisschoppen te benoemen.
2. Investituurstrijd
Strijd tussen de paus en de keizer over wie de bisschoppen mocht benoemen.
3. Wereldlijk
De wereldlijke macht is de tegenhanger van de geestelijke macht. De wereldlijke macht wordt op aarde, over personen en objecten uitgeoefend terwijl de geestelijke macht de religie aangaat. (Ook wel seculier)
4. Tweezwaardenleer
Theorie die wereld verdeeld in twee delen: geestelijk & wereldlijk. Waarbij de macht over het geestelijke deel in handen is van de kerk, en de macht over het wereldlijke deel in handen van de wereldlijke overheid.
5. Ketterij
Ideeën die in strijd zijn met de regels van de kerk.
6. Inquisitie
Rechtbank van de katholieke kerk om ketters op te sporen en te berechten.

KA (voluit): De expansie van de christelijke wereld naar buiten toe, onder andere in de vorm van de kruistochten

KA (in eigen woorden): De verspreiding van het christendom verder over de wereld vanuit Rome.

Tijdvak: Tijdvak 4: Tijd van Steden en Staten 1000 - 1500

Voorbeeld/uitleg:

Aan het eind van de 11e eeuw werd Jeruzalem veroverd door een christelijk leger afkomstig uit West-Europa. In de 12e en 13e eeuw volgden meer kruistochten om gebieden ten oosten van de Middellandse Zee te veroveren of in christelijke handen te houden. De handel van Europeanen in het Midden-Oosten, onder meer van specerijen uit Oost Azië, bloeide op. Christelijke legers veroverden ook het Iberisch schiereiland en grote gebieden in Oost-Europa.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Kruistocht
Pogingen vanuit Europa om met legers vanaf 1099 het Heilige Land (Palestina) te bevrijden van moslims.
2. Expansie
Uitbreiding. Vanaf de 11e eeuw veroverden Europeanen nieuwe gebieden, onder meer via de kruistochten.
3. Heilige oorlog
Een heilige oorlog is een oorlog die wegens een religieuze opvatting, een vermeende goddelijke verplichting of ter verdediging van "heilige" gebieden gevoerd wordt. De kruistochten worden ook beschouwd als heilige oorlogen.
4. Pelgrim
Gelovige die naar heilige plaatsen als Rome en Jeruzalem reisde. Deelnemers aan de kruistochten zagen zichzelf als pelgrims.

KA (voluit): Het begin van staatsvorming en centralisatie

KA (in eigen woorden): Het begin van de vereniging van kleinere landen in grotere staten en het idee om bestuur meer centraal/vanuit één plek te organiseren.

Tijdvak: Tijdvak 4: Tijd van Steden en Staten 1000 - 1500

Voorbeeld:

In de tijd van steden en staten vergrootten de Franse en Engelse koningen hun macht. Met een eigen leger, ambtenaren en landelijke rechtspraak begonnen ze de vorming van een centraal bestuurd staet. Op deze manier vergrootten ook de Bourgondische hertogen de politieke eenheid in de Nederlanden. Het Duitse rijk bleef versnipperd.

Een voorbeeld van centralisatie is de keuze van een hoofdstad als plaats om het rijk vanuit te besturen.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Centralisatie
Ontwikkeling waarbij een gebied steeds meer vanuit één punt, de hoofdstad, wordt bestuurd.
2. Bourgondische rijk
Middeleeuws rijk dat bestond uit wat nu Nederland, België, Luxemburg & een deel van Frankrijk zijn. Onder Filips de Goede werd de macht gecentraliseerd in de Lage Landen, hij richtte onder andere de Staten-Generaal op.
3. Staten-Generaal
Door de koning bijeengeroepen vergadering van de vertegenwoordigers van drie standen (geestelijkheid, adel en de burgerij). Er waren ook regionale standenvergaderingen; die werden Staten genoemd.
4. Staatsvorming
De ontwikkeling waarbij een gebied steeds meer als eenheid wordt bestuurd, door één overheid, vanuit een hoofdstad. In de tijd van steden en staten begint deze ontwikkeling vooral in Frankrijk en Engeland.